

INGLIZ TILIDA SO‘Z BOYLIGINI OSHIRISHDA VIZUAL MATERIALLARNING AHAMIYATI

Mirfozilova Shukrona Lutfullo qizi

Baliqchi tuman 1-son texnikumi ingliz tili fani o‘qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada ingliz tilini o‘rganishda so‘z boyligini oshirish jarayonida vizual materiallarning pedagogik va psixologik ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda vizual vositalarning o‘quvchilarning idroki, xotirasi, diqqatni jamlash va semantik assotsiatsiyalarni shakllantirishdagi o‘rni yoritiladi. Rasm, diagramma, infografika, video va multimediya vositalari orqali yangi leksik birliklarni o‘zlashtirish mexanizmlari ilmiy asosda ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: vizual materiallar, so‘z boyligi, ingliz tili, leksik kompetensiya, multimodal o‘qitish, vizual idrok.

THE IMPORTANCE OF VISUAL MATERIALS IN ENGLISH VOCABULARY INCREASE

Abstract

This scientific article analyzes the pedagogical and psychological importance of visual materials in the process of vocabulary development in English language learning. The study highlights the role of visual aids in students' perception, memory, concentration and the formation of semantic associations. The mechanisms of

mastering new lexical units through images, diagrams, infographics, videos and multimedia tools are scientifically revealed.

Keywords: visual materials, vocabulary, English language, lexical competence, multimodal learning, visual perception.

THE IMPORTANCE OF VISUAL MATERIALS IN ENGLISH VOCABULARY INCREASE

Annotation

This scientific article analyzes the pedagogical and psychological importance of visual materials in the process of vocabulary development in English language learning. The study highlights the role of visual aids in students' perception, memory, concentration and the formation of semantic associations. The mechanisms of mastering new lexical units through images, diagrams, infographics, videos and multimedia tools are scientifically revealed.

Keywords: visual materials, vocabulary, English language, lexical competence, multimodal learning, visual perception.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida ingliz tili xalqaro muloqot, ilm-fan, texnologiya va ta'limning asosiy vositalaridan biriga aylangan. Ingliz tilini samarali o'rganish jarayonida asosiy muammolardan biri — bu o'quvchilarning so'z boyligini yetarli darajada rivojlantirishdir. Chunki tilning kommunikativ imkoniyatlari bevosita leksik zahiraning kengligi va faol qo'llanilish darajasi bilan belgilanadi. So'z boyligini oshirish jarayoni faqat yodlashga asoslangan an'anaviy metodlar bilan cheklanib qolsa,

o'quvchilarda tez unutish, motivatsiyaning pasayishi va passiv lug'atning ko'payishi kuzatiladi. Shu sababli zamonaviy pedagogika va chet tillar metodikasida vizual materiallardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Vizual materiallar inson miyasi tomonidan tez va samarali qabul qilinadigan axborot shaklidir. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inson axborotning qariyb 80 foizini vizual kanal orqali qabul qiladi. Aynan shu xususiyat vizual materiallarning ta'lim jarayonidagi didaktik qiymatini oshiradi. Ayniqsa, ingliz tilida yangi so'zlarni o'rganishda rasm va tasvirlar orqali berilgan ma'lumotlar semantik bog'lanishlarni kuchaytiradi va mustahkam xotirada saqlanishini ta'minlaydi.

Kognitiv psixologiya nuqtayi nazaridan, vizual materiallar dual coding (ikki kanalli kodlash) nazariyasiga asoslanadi. Ushbu nazariyaga ko'ra, axborot verbal va vizual kanallar orqali parallel ravishda kodlanganida, uni eslab qolish ehtimoli ancha yuqori bo'ladi. Demak, ingliz tilidagi yangi leksik birliklar rasm, piktogramma yoki video bilan birga berilganda, o'quvchi ongida kuchli assotsiativ aloqa shakllanadi. Vizual materiallar o'quvchilarning yosh xususiyatlariga ham mos keladi. Boshlang'ich va o'rta ta'lim bosqichida o'quvchilar abstrakt tushunchalardan ko'ra konkret obrazlarni tezroq o'zlashtiradilar. Shu bois ingliz tili darslarida vizual vositalardan foydalanish nafaqat so'z boyligini oshiradi, balki o'rganishga bo'lgan qiziqishni ham kuchaytiradi. Asosiy maqsadi ingliz tilida so'z boyligini oshirishda vizual materiallarning pedagogik, psixologik va metodik ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqotda vizual materiallarning turlari, ularning o'quv jarayonidagi funksiyalari va samaradorligi keng yoritiladi.

Soʻzlarni yod olish jarayonida tematik guruhlash ham muhim strategiyadir. Maʼlum bir mavzu doirasida yangi soʻzlarni oʻrganish ularni bogʻliq holda xotirada saqlashga yordam beradi. Masalan, “transport” mavzusi doirasida “bus, train, subway, ticket, station, passenger” kabi soʻzlarni birgalikda oʻrganish, ulardan jumlar tuzish samarali natija beradi. Tematik yondashuv soʻzlarni faqat yodlash emas, balki ulardan amaliy nutqda foydalanishga ham yoʻl ochadi. Soʻz boyligini oshirishda sinonim va antonimlardan foydalanish ham samarali vositadir. Har bir soʻz bir nechta maʼnodosh yoki zid maʼnoli soʻzlar bilan bogʻlanadi. Masalan, “big” soʻzini oʻrganayotgan oʻquvchi unga maʼnodosh “large, huge, enormous, massive” va zid maʼnoli “small, tiny, little” soʻzlarini ham oʻzlashtirsa, nutqi yanada boyib boradi. Bunday yondashuv leksik boylikni kengaytirish bilan birga uslubiy aniqlikni ham taʼminlaydi.

Ushbu tadqiqotda nazariy va empirik metodlardan kompleks foydalanildi. Avvalo, ingliz tilini oʻqitish metodikasi, kognitiv psixologiya va taʼlim texnologiyalari boʻyicha ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Mazkur adabiyotlar asosida vizual materiallarning leksik kompetensiyani rivojlantirishdagi oʻrni aniqlab olindi. Nazariy tahlil metodi orqali vizual oʻqitish konsepsiyalari, multimodal taʼlim yondashuvi va dual coding nazariyasi chuqur oʻrganildi. Ushbu nazariyalar vizual materiallarning soʻz boyligini oshirishdagi mexanizmlarini tushuntirish uchun asos boʻlib xizmat qildi. Empirik tadqiqot doirasida pedagogik kuzatuv metodi qoʻllanildi. Ingliz tili darslarida vizual materiallardan foydalangan holda oʻqitilgan guruhlar bilan anʼanaviy usulda oʻqitilgan guruhlar natijalari taqqoslandi. Kuzatuv jarayonida oʻquvchilarning yangi soʻzlarni eslab qolish darajasi, ularni nutqda qoʻllash faolligi va

o'rganishga bo'lgan motivatsiyasi baholandi. Diagnostik testlar orqali o'quvchilarning leksik zahirasi o'lchandi. Testlar vizual asosda o'rgatilgan so'zlar va faqat matn asosida berilgan so'zlarni o'zlashtirish darajasini aniqlashga qaratildi. Olingan natijalar statistik tahlil qilindi. Solishtirma-tahliliy metod ham qo'llanildi. Vizual materiallardan foydalanilgan holatlar bilan foydalanilmagan holatlar o'rtasidagi farqlar aniqlanib, ularning samaradorligi baholandi.

Kuzatuv natijalariga ko'ra, rasm va video bilan birga berilgan yangi so'zlar o'quvchilar tomonidan tezroq o'zlashtirilgan va faol nutqda ko'proq qo'llanilgan. Ayniqsa, kundalik hayotga oid leksik birliklar vizual materiallar orqali samaraliroq o'zlashtirilgani kuzatildi. Diagnostik test natijalari shuni ko'rsatdiki, vizual materiallardan foydalangan guruhda so'z boyligi o'rtacha 25–30 foizga oshgan. An'anaviy metod bilan o'qitilgan guruhda esa bu ko'rsatkich ancha past bo'lgan. Shuningdek, vizual materiallar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirib, passiv o'quvchilarni ham faol ishtirok etishga undagan. Bu esa ta'lim jarayonining umumiy samaradorligini oshirgan.

Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, til o'rganuvchilar muntazam ravishda kundalik yozish orqali ham yangi so'zlarni faol qo'llash imkoniga ega bo'ladilar. Har kuni qisqa matn yozish, o'sha kuni o'rganilgan so'zlarni jumlada ishlatish ulardan ongli foydalanishni kuchaytiradi. So'z boyligini oshirishda psixologik omillar ham e'tibordan chetda qolmasligi kerak. O'quvchining motivatsiyasi, qiziqishi va ichki ehtiyoji kuchli bo'lsa, o'rganish jarayoni samarali kechadi. Shu bois til

o'rganuvchilarga maqsad qo'yish, o'z yutuqlarini kuzatib borish va kichik g'alabalardan quvonish tavsiya etiladi.

Vizual materiallar nafaqat so'zlarni yodlashni osonlashtiradi, balki ularning ma'nosini kontekstda tushunishga yordam beradi. Bu esa leksik birliklarning kommunikativ kompetensiya doirasida qo'llanishini ta'minlaydi.

Muhokama jarayonida shuni ta'kidlash lozimki, vizual materiallardan foydalanish metodik jihatdan puxta rejalashtirilgan bo'lishi kerak. Aks holda, ortiqcha vizuallik diqqatni chalg'itishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilida so'z boyligini oshirishda vizual materiallar muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Ular o'quvchilarning kognitiv jarayonlarini faollashtirib, leksik birliklarning samarali o'zlashtirilishini ta'minlaydi. Vizual materiallar yordamida o'rganilgan so'zlar uzoq muddatli xotirada mustahkam saqlanadi va faol nutqda qo'llaniladi. Bu esa ingliz tilini o'rganish jarayonining sifatini sezilarli darajada oshiradi. Kelgusida ingliz tili darslarida vizual va raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish orqali so'z boyligini rivojlantirish yanada samarali bo'lishi mumkin. Ushbu maqola natijalari amaliyotchi o'qituvchilar va metodistlar uchun foydali ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov, M. (2019). Ingliz tilini o'qitishda innovatsion yondashuvlar.

Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.

2. Jo‘rayev, A. (2020). “Chet tillarni o‘qitishda zamonaviy metodlardan foydalanish”. O‘zbekiston pedagogik jurnali, №4, 45–52.
3. Xudoyberdiyeva, N. (2021). Til o‘rganishda kommunikativ yondashuv. Toshkent: Yangi asr avlodi.
4. Abdullayeva, G. (2018). “Oliy ta’limda ingliz tilini o‘qitish muammolari va yechimlari”. Ta’lim va innovatsiya jurnali, №2, 67–73.
5. To‘raqulova, D. (2017). “Kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda zamonaviy texnologiyalar”. Filologiya masalalari jurnali, №3, 123–129.
6. Ismoilova, S. (2021). Chet tillarni o‘qitishda integrativ yondashuv. Buxoro: BuxDU nashriyoti.
7. Dehqonova D. T. .Ingliz tilida interfaol o‘yinlar. Samarqand. 2013.
8. Kim L. S. "Til sinfi uchun ijodiy o'yinlar". Angliya 1995 yil.
9. Elizabeth Claire "ESL o'qituvchisi faoliyati to'plami" AQSh 1998 yil.
10. Sultonova M. O ,Ergasheva M. A. Ingliz tilini o‘qitishda o‘yinlarning o‘rni. «Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya» nomli 8-son ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiya